

Солун 1925
Чылдын
август 31-де
үнүп эгелээн

ШЫН

№ 196 (15170) ♦ 1993 чылдын октябрь 16, суббота

Солунга ач салган шагы 19.40 Садар өртөө 90 рубл.

Тыва Республиканың Гимн төлөвилелин чогадып тургузар талазы-биле ажилчы болуктуң дугайында

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН ПРЕЗИДЕНТИЗИНИН ЧАРЛЫ

Тыва Республиканың Гимн төлөвилелин чогадып тургузар талазы-биле ажилчы болуктуң дугайында комиссия 1993 чылдын январь 19-ка чедер кирип келер. Тыва Республиканың Президентизинин болган Чызылдын администрация ажилчы болуктуң дугайында комиссия 1993 чылдын январь 15-те дорак тургузар болузу.

АРЫСКАНДА—ЭКИ, А ТОРГАЛЫГДА ТООМЧА ЧОК

Кышка белеткел

Район Советинин чиник машина-биле Чаатынык Шамчы-Ужунга нелдывис. Шамчыгешти кешкен ыш көвүрүк чайгы үрлөшкениден бир чартың тамдык берген чылдыр.

— Чааты, Торгалык Советтеринин даргаларына база ында совхозтар директорларына шөптөн кылган өдүн алыңар деп сүмелзэн бис. Орук-септелге үчүстөгү база дуулажыр болган. Амдыга чедер чүң-даа кыл-бааныр ол-дур. Ийн совхоз ийн хойну дегереш, шыырак эрлерин салыккан болза, чартык хун кыла шапкаар чүве-дир ийин. Дарга-бошкарларнык шимченгир өвөңден, чурттакчы чон шүддөн турар. Ам Торгалык, Чодураа суурларже автобустар чорбастаан — деп, Совет даргазы Бадармы Сенгевач Седей бодалым илеретти.

Дарганчы озу чеп хире. Көвүрүк шуут сандан үймөэн. Чиник машиналар хала чок халдын өртпүр тирер. Шынал-да, Торгалык ийн үзүп сыразын хемин кежир са-

лыптар болза, кыска үеде кылып ап болурунуң аргазы черле бар ышкан. Хол ту-дуп кирбес болза, чыл-чылы-биле мыңаар чыдары чугаа-жик.

Чаатынык кешкен, чаза-гыл оруктап хап ора, оң талазында чер орукче чо-лаачы зей тырта берди. Оң талазыста он шаа сараат ногаан шык ортузунда тур-— Мунд хире тонна си-генни кезип сарааттап алыр черлер болгай. Хамык чүве хайтаан. Торгалыкчылар бо чылын шөлдүң чартынын бе-зин арай боорда ажаап ал-гантары ол-дур — деп, дапта тайылбырлады.

Шынал-да, Улуг-Шөлдүң сукут-сугаттыг кезөөңге шуут хол дөгбөн болду. Барык-ла Торгалык суурга чедер чинилер көк сиген үңгөн шөлдөрин инектер, совхозтуң чыгызы базым каапкан.

«Күп-ажылдык хостуу» совхозтуң ситенчилери буга кылдында одатканга орлар. Сараат салыр агрегаттыг, ситен кезер беш машиналыг, дырбаар, иттирер техникалыг,

холу сула салдына бөөри чугаажок.

Улуг повары база «чиде» берген. Он ажык хонган. Ногаа, картофель ортузуна олурар хирезине, совхоз ситенчилери чүгле лаша-биле чөмгөрип турары ал-дептиг.

— Ажылчынык дөгү-үейи турары — артык кезектерин чок бооп турарын-да авес, а боттарынык деп чогуус-тур ийин — деп, совхозтуң кол агроному Виктор Доспан шынык сөгледди.

«Күп-ажылдык хостуу» совхоз-биле кызыгаарыштык «Арыскан» совхоз мырнай чокта чаа тургустунан хи-резине, ажыл-агыйи хөндүрүп, бут кырынга туруп эгелей берген. Машина-техниказы ырактат чөптөк хирезинде-ле, ситен белеткел-планын 150 хуу күүсеткен. Мунд гектар черде тараан тараанынык барык чартык кезип ажаап анкан.

— Уйгу-чылдын билбес оолдар-дыр бо. Бир туруп-канда нара дүңге чедир ажылдаар. Ынчал турда

Тух орденниң адилекчи Минчир-оол Сырбык, дур-жугалыг механизаторлар Борис Чагыт, Хулер-оол Са-вир оларын эдилзэн ком-байныр турушкун чок ажылдап турар. Ситенчилер Николай Хаалай, Шортан-оол Тас-оол, Николай Базрык, Кызыл-оол Норбу, Кызыл-оол Бойбу дэи ышкыш хөй чылдар иштиде карак кызыл ажылдап чоруур иштерин ка-былган ол дээр.

Байдал ажак варын, ай-ай-биле ашпа-шалып ал-байн баар Жаварыгалар бр-даа болза, арысканчыларнык тура дүшөй демисейин ту-рары өскөдөр үдөгөр-жек-даа болгай-ла. Тылазын эң хоочун совхозу болур «Күп-ажылдык хостууну» ажыл-ишчилери бо уаалда чудун көргүскенин комузун-чыг. Ситен-ширбинд, арбай-тараа багай өвөс үңгөн бо чылын багай ажылдаар бол-за, кара шорзуу дээрин «жазынга» кертип алыр болза эки-дир.

Кежир-оол ЧӨРЕВЕ.
«Шынык» кorr.

Эрзин районда чер курлавырларын канчаар ажылдап турарының дугайында айтырыгы Тыва Республиканың чер курлавырларының болган чер тургузуунуң талазы-биле комитетинин коллегия хураанын чугаалажып көргөн. Оон киржикчилери район комитетинин даргазы В. С. Долмажаның информациязын сайгарып чугаалашкан.

Эрзин районда эргидеги совхозтарын күп-ажылдык коллективтери ажыл-агыйы өргөлдө-башкаарының чаа хөвирин шилеп алган. Совхоз ажылчыларына пенсиялер-ге болган социал аялдары акылдап турарларга бээр ужуруг чер үдүрүң күсө-кырында оң чыгыс гектар-дын даа аялдарба болган. Оң түшүлинде ол шөлдөрин бөк түшүр туруп чий бер-дир коллективтиг бүдүрүл-гө даа Качык атыг тараа-чың ажыл-агыйының ассоци-ациязы бар. Ол коллективтиг бүдүрүлгөдө болган та-раачын ажыл-агыйының ассо-циациязында ниити-биле 31847 гектар чер бижык-латтыган. Ол дээрже та-рылга, одар, ситен шөлдөри-дир.

Районга чоруткан хыналда-

«Мөрө» болган Ленин ат-туг коллективтиг бүдүрүл-гөдө чер ажылчы тара-ларын диндиктеп тарыч-сиземанын чорумун үрөң, чер ажылчыны зона сизема-зы-биле дүшүрүр аймак-кыдынын тарылга эдлеш-тирилгезин сагыйаң турар. Хөрүңүң дүжүтүр чоруун бедилер талазы-биле аял-дык багай чоруп турар. Бо чылын коллективтиг бүдү-рүлгөлерин шүптүзү орга-низиңг чөмүшчидигени чы-гыс-даа тоныны шөлче үндү-рүп төкпөң. Чүгле 320 гек-тар черде 20 тонна минерал-дык чөмүшчидиге чашкан.

Бо районда 596 гектар сугаттыг шөл бар. Оң чү-дө 112 гектарын «Мөрө» коллективтиг бүдүрүл-гө ажылдап. Артан шөлдөрин үр үрөгдөп каапкан.

Амгы үеде районда 124

арат ажыл-агыйлары тургустунан. Оларда 786 гектар тарылга, 11173 гектар одар шөлдөрин бижыккан. Бо чы-лын оларга ажылдап берген шөлдөрин 280 акык гекта-рын ол ажыл-агыйлар ажыл-лабайн барганнар. Херек кы-рында чер ажылдаар ужуру-дуг документтерин 96 арга-га берген. А өчтөң өртөөл-дөр 115 арат ажыл-агыйы-нда бар болуп турар.

Районда улус депутаттары-нын беш көдөз Советинде 253 га тарылга, 420 га си-ген, 27884 га одар шөлдөрин тускайлаан. Шөлдөри үр алган-биле холбаштыр Эр-зин көдөз Совети 253 гектар тарылга шөлүң ажылдап шы-давын барган. Черин ажыл-дап болур эргелер докумен-тилерин бүгү көдөз Советтер-

Чер, оң ажыглалы

ҮЕР ҮРЕГДЕЗЕ - ДАА...

Олар чуртап агар санын ажыдып алган, чер дөш эртен чылдың үндү-рүп бүрүн төлөөн.

Ниити-биле 1732 хамаа-ты бажынарына чанында 114.5 гектар шөлдүң болуп турар. Ол черин чүгле 30 хире хуузуң ажылдап турар. Мында чагыс кол чылда-гаан бар. Ол болза бажы-нар чанында сугуң чок бо-луп турары-дыр.

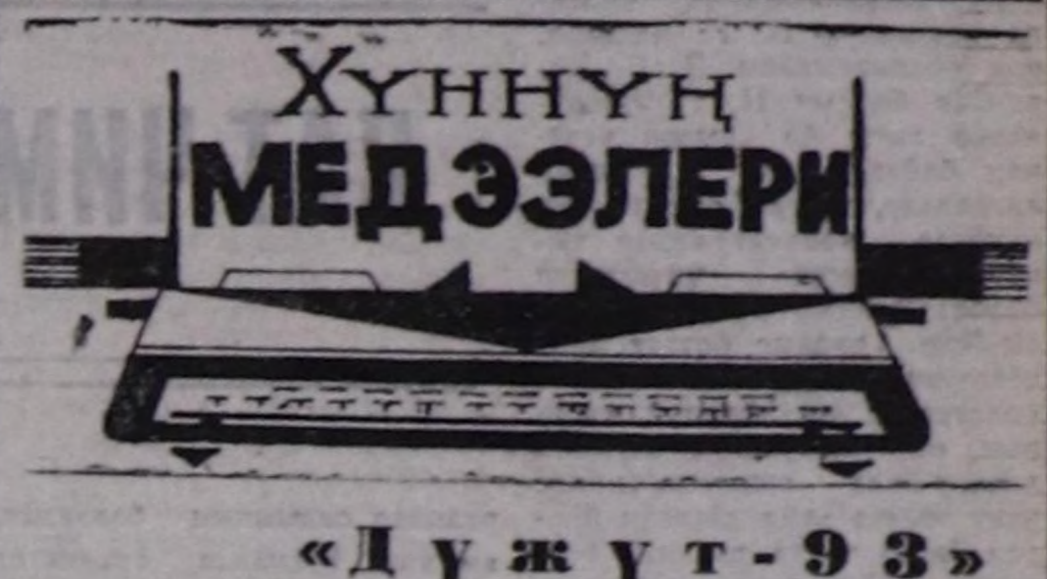
Коллегия хуралының үе-лине илереттиңгесте чөптөк-тер дарый чайдыларын, амдан эгелеп чер реформазын өг-үмчүлүг чорударын, коллек-тивтиг бүдүрүлгөлөргө, арат болган тараачын ажыл-агый-ларга, ында көдөз Советтер-ге туу-сузунда бижыккан шөлдөрин бүрүн ажылдаарын, тарылга эдлештирилгезин шыа чорудары дээр, дөш-төң ажылды кызырын район-

нуң чер курлавырларының болган чер тургузуунуң та-лазы-биле комитетинин уау-рутузуңа ийин айда, кыл-ды хуусада, чүң кылырын тодаргай айткан.

Ам чүгле ажыл-агыйи өдө, сайгара көөрү артка-дыр. Амдан эгелеп иштин-диг келдес болза, чык-улам көвүзүң, күш чедер ар-га чок кылдыр чүдүрүп бер-дир чыгыс-дыр.

Коллегия хуралының соон-да семинар болган. Анаа чыл өчтөңүн кайгара кылы-рыны талазы-биле айтыры-гы чугаалашкан. Семинар-ның ажылчына райондарда, хоораларда комитеттер дар-галары, оларнын оралакчы-лары киришкен.

Маадыр-оол КЕЧИЛ-ООЛ.
Тыва Республиканың Чер курлавырларының болган чер тургузууну талазы-биле комитетинин ниити киддиз болган информация на-чалыгы.

АЖААЛДАНЫ ДООСКАН

Эрзин районун «Мөрө» совхозу күсү дүжүт ажалдан дооскан. Ниити-биле 600 акык гектар тараа култураларын ажаал алган. Бир гектардан ар-байың 25 центерин, кызыл-таш 30 центерин ажааган. Ол дээрже районда эң хөй дүжүтү алган совхоз.

Ажаал алган дүжүт шын сымастаан. Унегелде тараа шыгжаар склад чок. Чүгле келер чылдын дүжүтүңгө хергелээр үренин шыгжаар са-рай бар. Анаа чүгле келер чылдын үренин өлөжөр.

Совхозтуң агроному Юрий Учураалын чугааны-биле ал-дыр, күрүнөге 400 тонна тарааны дүжаар деп турар. Ол тарааны ам бо хунерде дүжаап эгелей берген. Үре-зини шыгжаар, күрүнөге са-ларындан арктанарын мал-чөмчөгө болган совхоз ажыл-чынарына садарын планаян турар.

Күсү дүжүт ажаллаанга комбайнлар Омак Ло-дуи, Орлан Чымыа, Григорий Базай, Константин Кан-Хоо, Василь Үнаалай, Виктор Кулаун олар ийн эгелдеги эки ажаалдан турганын түңдө-дир. Комбайнлар шар-че тараа көөрүп турган

Михаил Шимет, Андрей Дар-гав одар база эки ажаалдан-нар.

Бо хире эки дүжүтү ажаал алган дээрже, совхозтуң агроному Юрий Учураалын болган совхозтуң механизаторларынык чаксы тарылга-ның агротехниктиг чүрүм-нарын шыа сагаанын ажыл-чы-дыр.

Ам бо хунерде саван ажаалдан кидиң түдүк. Тараа көсөй болганында, саван көвүдөң. Кыш на-чөмчөгө болган совхоз ажыл-чынарына кижиле билбес. Мурнулда чылдарда, кышкы үеде, мал чөми чөптөшпөс, бергелеп келгөрө. Таңда районунуң ажыл-агыйлары-ның ниити чогуудан хар ажаалдан саван престед, ону сөөртүр берге айма тургай. Ынчанга саванын бүрүн ажаал алдыр — бо хунердеги кол согулазы.

Николай ДАЖИММАВ.

АДАКТАЛГАН

Бармын-Хемчик районунуң ажыл-агыйлары 4520 гектар шөлдөн тараа култураларын ажаал алдыр турган, октябрь 13-ке чедер 4151 гектар шөлдөн 3930 тонна тарааны ажаап, шаңнара урган.

Нийти-биле районда ду-лашар 95 центерин болуп турар. Тараа ажаал-дазы районга бир дугаа-рында «Хемчик» бүдүрүл-гө кооперативинин таражыла-ры дооскан. Ол ажыл-агыйи комбайнларын кокамы бар-зыкчыларга эвө, оларнын тараанын ажаажып берген.

Дүжүт ажаалдан «Аян-гаты» совхоз, «Адын-Булак», «Барлык», «Бижикти-Хая» бүдүрүлгө кооперативтерин кидиңишкенин аялдан тара-раажылары ажаалдан чок чорудуп, тараа ажаалдан ам-ла дооскан. Бо ажыл-агыйлары ам-ла 100 гектар тараа ажаалтымаан.

Ажыл-агыйлардан эң чаагай, белик дүжүтү «Аян-гаты» совхозтуң таражы-лары челип алган. Олар кү-рүнөге 300 тонна тарааны дүжааганнар. Эң көдөз Терезинде болуп турар. Бо ажыл-агыйлар бир гектар чү-дө 2 центер ажыл дүжүт ажаал алган. Устүңү ажыл-агыйлар өстүрүп алган та-раанын малга сала бастырып, ажаалдан база алган. Ынчан-чиртип база алган. Ынчан-чиртип дүжүт эвэс болган ол. Ниити-биле районунуң ажыл-агыйлары эрткин чыл-дан хөй дүжүтү бо чылын ажаал алган болган дүжүт-кө чидиргип болдурун. Тара-раажыларга бо чылын күс таарымчалыг болганы-биле тараа ажаалдан эрте доозуп турары ол.

Хөөг-оол МОНГУШ.

ТЫВАНЫҢ СОҢГУЛДА ОКРУГУ

«Күрүе Думазыңа соңгу-далар талазы-биле чыгыс мандалатты соңгулаа ок-дугарынын схеманын ба-ла-дылар болган ою парлагга-га парлаар дугайында Россия Федерациязынын Топ соңгулаа

комиссиязынын 1993 чылдын октябрь 10-да докталазын дүшүртү Тыва Республиканың № 18 чыгыс мандалатты соң-гулаа округу ол схемала кир-ген, оң төмү Кызыл хоорай, соңгукулар саны 171 муң ки-жи.

ликаның Дэди Советинин бол-ган улус депутаттарының Алтай край Советинин сессияла-ры Криво-Алтайскде болган Барнаулда үрүңүдөп турар. Сессияларда чүгө сөөкү бо-лушкунуң-биле холбаш-тыр ниетилел-политиктиг бай-далым болган эрге-чагыра-нын соңгулаалыг органдарын эл организастарының ай-тырылгарын чугаалажып өс-түрүп турар. Алтай край Советинин таарыны удурун чугаала-н, чүге дээрже оң болан турары-биле алдыр, мыңаар болза «Советтерде чок бооп турар бурун» болганын хүдөң ал-ган ол болур. Ынчал-лаа соңгулаалыг эрге-чагырааның болган тус чер бот-башкары-гының органдарын айту кел-ген деп, ол саван турар. Алтай Республиканың Дэди Советинин Даргазы Валерий Чистоплов база шаңга мыңаар болан турар.

УЛАН-УДЭ. (РОСИТА-СЧТА-нын кorr. Сергей Трофимов). Октябрь 13-те Бурятиянык Дэди Советинин эдлеч чок сессиязы ажиттыган. Парламентинин Президиуму муру-нунда автономияны улус ре-спубликаларга «Бурятия» Рес-публикада байдалың болган оң күрүе эрге-чагыра-зынын органдарынын хууса-дан эрте соңгулааларынын дугайында айтырыгы чугаала-жып көөрүн саналаан. Депутаттар бо айтырыгын чугаалажып көөрүн бөгүн үрүңүдөп турар.

Барнаул — ДАГ-АЛТАЙ (РОСИТА-СЧТА-нын кorr. Ва-лентин Павлов). Алтай Респуб-

Малчынның ажыл-ижи

ШАННАЛЫ — 37 ХУРАГАН

Хорум-Дагыны үндөсүн хойжуу хөй кыстарын ада-зы Амак аштынны чагыс ол-гу Бора-Хопуй Куулар кара тажындан ада-незиниң угун иштеп, малчынап келген. Чо-ну ону анаа-ла Хопуй деп хундүтүл-биле адаар. Шы-дармаа, Хопуй олар «Хорум-Даг» колхозтуң үндөсүн хойжуулары. Чылдан чыче ол малчын өг-бүлө мал ба-жы өстүрер херекке ажыл-агыйында-даа, республикада-даа үлүү кириштирин кел-ген, шаңнал-макталды-даа ап келген. 20 ажык чылдарын иштинде чүгле төрүүр хойга ажылдап келген болган че-же хураганын азырап өстүр-бөң дээр! Бо чылын чен чыл улаштыр оолдаан хоюн семиткен, күрүнөге дүжаап-каш, баштайгы үзүлгөдө 450 баш ыс хураган хүдөң алган. Оларны калы ажылдап турар эки — Черлик-оол Куулар. Ам чүр боор, удавас кыштагылаштын эгелээр бол-гай. Анаа белеткелден хөй чүдүлөр хамаарың. Ону малчынар болан турарлар. Калдарган хөй, хураганын чөптөр ситени чылды-ла бе-леткип алдыры чыгып болган. Едк-кыштада шүптү чүве чыгыс лай чурмуңт. Ситен белеткел эгелээр-билең Бора-Хопуй Куулар бригады Калдар-оол Сарыларын удуруттамы-биле хойжулар чеди кижиле бригаданы ниити ситенин нешип белеткеш, на-жалааннар. Хойжуларыны ситенин нешип, сөөртүр болган еске-даа ажылдарын

БОДУВУС БАЗА ШИМЧЕНИП КӨРЭЭЛИ

Ажыл, амдыралдың чаа-чаа арга-хөвирлеринче шыктып турары-биле кижилерин амдырал-чурта-гына нарымаашкыннар тургустунуң турар апа-рган үеде чоңунч социал камгалааның айтыры чы-зак-чагырган, профмелдериниң база удуруткучу-ларынык кичөөңгөйне турар ужурул. Ынчанга бо чүгүлө соругаа дүшүрүр бо чызын Тыва Республи-каның Чазаа, профмелдериниң республика чөвүлөң база ажыл беркичери болган саралыкчыларның тө-дөзлери үш талазын Дугуржулаанын чарганнар. Ону солдунуң паралаң уауруген. Ол Дугуржулааа эконо-миктиг болган социал камгалааның кол ултанымы-кынары көрдүгөн.

Үш талазын дугуржулааның херек кырында каныар күүсеттинип турарының дугайында айттыр талазы-биле октябрь 14-те ТР-нин Президенти Ш. Д. Ооржак дарга-ларын хурал болуп эртен. Чазаа бажының хуралары азын дөдүрүр үеде чыгып, чугаалажып турар айтыры-нын чүгүлөң ол хире турган боор. Хуралда ажылчы тура, Президент Ш. Д. Ооржак бо хүнү байдалдары кыска анализтеп чугаалаан.

Үш талазын Дугуржула-нын амдыралында боттанып турарының дугайында тодар-гай илеткелди республиканың Чоңуң ажылга саара тулары-нын болган аш-ажыл министрствозунуң кыдыс өргөлдөчү Л. В. Никифоро-ва кылган. Ниити-биле чо-гаа соңуругаалык болганын демделген кызы артык эвөс. Илеткелден болган элдерин илеткелден база санал-ола-ларын республиканың соци-ал-экономикиг байдалы, чоңунч амдыралы, чөдөң өг-бүлөлөргө дуулаалык, шаңгылартын турар ай-тырылар билгилени көөр бол-ду.

Шүптүүсө билер-ле болгай бис: бүдүрүлгө черлери, албан органдарыңа ашпа-төгөр-ке кылгалдап келген, оон түшүлгөң продукция бүдү-рүлгө чөдөң, организа-циялар ажылчы тургуштары

кызырын эгелөө. Оң түңе-ли билгилер: аял чок кижилерин саны нежежир, олар-нын амдырал денели күдү-лээр. Ниити-биле чоңунч амдырал денели бадып тур-дарынын херезин — хүр бө-лүңгө өзүп турар өрткөтөр, ба-рап-сарлаар өрткөңгө чөдө-шпөс ашпа-төгөр, эвөс пен-сия, пособие, Ынчал көзгө бестик Чазааның өрткө өзүп эгелээр-ле, клөб, сүт өрткөң болуңга алган, докталажың өрткө-биле ону контролга ту-дуп турары билгилер болгай. Ынчал-лаа төмүч чок деп үчү-ве турбас. Ынчанга шуу-дө клөб өрткө хостуң салдыар ужурул. А ашпа-төгөр-кө чөдөшпөс өг-бүлөлөргө, кир-галиярга, ишталдыггерге компе-нсия кылдыр адрестиг дууз чөптөшкөң болур.

Хуралга санал-олап берген, үш талазын Дугуржулааа азын күүсеттинип турарында чөдөр-чөгөртерин демделгезин өрткө Чөжө, маннавозтуң профком багызы Л. А. Попков өрткөтөр бугу өзүп турар, мыңаала-лаа ол дугайында чон билбей турар, чүр азын, каныар өзүп турарының та-лазы-биле солук-сөктүлгө паралаң турары күзөңгө деп чугаалаан. Ол болуң, бүдү-рүлгөне азын аваланың жакшылык айтырымыңа берге-деп турарын айттың. Са-лан кыдыр баага, мундун өрт-көтөр алдар, коммерциялыг жаси-саяктер боттары билги

Токван-оол САРЫГЛАР.
Чоюн-Хемчик район.

Арат, тараачын ажыл-агыйларда

МАКТАНЫП-ДАА КАНЧААР...

Аратка сөс

Күрүчүлөн чээли алгаш, арат болгаш тараачын ажыл-агыйнын улаус кылп ап турар деп чугааны дмн...

Черле мнчаш чүвениң байдалы хөй тарва тарыыр болду ажыктыг хире-дир. Ажаалда үезинде хуузуңда комбайнын болаа эки хире...

Бодум совхозтун үндүр бижиктиң тракторун сатып алган турган кижи мен. Арат болгаш тараачын ажыл-агыйже кирген кижи машина, тракторлуг болгаш боду...

Тракторумун кады төрөөн думам Семён Бадыр дүмүп алган, сүт-бараан фермазын чоогуңа сугаттыг чер турган черин сизини кезек ууус-биле бөлүткөң алган кезип турар. Ол черден ажаалда 100 тонна сизини кезип бөлүткөң ууус.

Чазын тараан тараам быжа берген, мен бодум ою ажаалдамында чоруп тур мен. Чогуум ону совхозтун комбайнын чоруп-биле ажаалда алган, совхоз шаңында өсүртүп алдым.

Тараан тараамнын 76 гектары сула, 24 гектары арбай чүе. Чогуум дүжүт батай эвес. Нинтизи-биле арбай, сула катат 140 тонна болду. Ону база-ла совхозтун техникалык кужу-биле арыг-ла алдым. Келир чылдын үезининге арттырып алган, артыктын күрүңе дужаар бодадыг мен. Күрүңге дужаар тараамны Кызылче өсүртүп чедирер машиналарын чугаалайып алган кижи мен. Ам өсүртүп кирир мен. Тараачын саванын сүт-бараан фермазын бээр.

РЕДАКЦИЯДАН: Эрин районунд арат болгаш тараачын ажыл-агыйлардын ассоциацияны 1990 чылдын төнүзүндө тургустун. Ол үезден бээр үш дарга сулушкан. Бо хүнерде илаа дарга чок. Районда нинтизи-биле арат болгаш тараачын ажыл-агыйн 100 ажыг кижя бар.

Олар ам бо хүнерде эят, дүк, тараа будурун турар. Чамдыктарынын холдарында чазын-ла кыргын алганы хөй, өңкү дүгү саварыга чок чылдып турар. Оларнын бугудер дүгү садым сайгарар чер чок болду турарын хомудан чугаалайып турарын бо-ла дынап болур. Районунд белеткеп конторазыга дужаар дээр, он хулаэн амыр өртөз чик. Черногорские өсүртүп апарып дужаар дээр, он четпес шоодай дүктү өсүртүп алгаш чедирер дээр, орук азыр ирак. Бо ажаалда араттар-биле сумележиң турган, оларнын ол кыргын алган дүгүн кандыг арга-биле амыр өсүртүп чедирерин сумележиң, утлап башкарып бээр уауртукчузу чок.

Ол ишкан араттар ам бо хүнерде тарып алган тараачын ажаал ап турар. Оозун күрүңе дужаар деп турарын боттары чугаалап турар боор-дур. Ону башкарып бээр кижя база чок. Араттарда хөй санын машина, тракторлар бар. Олар үрелишининге тараачын болур болгай. Ол кижялар чугае боттарынын думчуун боралал, оон-моон тыптынын ап туралар. Бир эвес оларнын даргын турган болза, ымыга кандыг артык кезектер хергил дээрин чугаалайып турган, заволотар-биле харылажып, чагыларын кирип болгай, өске-лаа арзын көргөй. Ынчангаш республиканын арат болгаш тараачын ажыл-агый ассоциацияны бо талазы-биле районга дуздала, бир хемчээни алары негетинин турар.

М Т С Б О Л З А...

Улут-Хем районда бо хүнерде 142 арат ажыл-агый бар боор тарат. Оларнын барык дегерези мал, чер ажалдыг. Араттар сизге-ширбилин чагыг үзе кезип бөлүткөң, өдөк-кышталгырына чедирген. Амгы үезе 2122 гектар черде өсүртүп тараачын ажаал ап эгезээн. Доозун турарлары база бар.

Ажаал алдынган болгаш савыта тарааларын дүжүлүп алгаш нөүрге, араттарын багай эвес ажаалдааны илдериле, Ийн-Талаа Сугарунай Маадыр-оолду ап көрөдү. Ол чазын «Саратовская» деп тергип эки сортуң кызыл-тазын «он гектар черге чашпай. Сук-сук-суктамын, чагыг ажаалдаанын ичин чорудуп келгенинден, чөзбөй тонна арыг иномал-тасты ажаал алдым. Арысканда Кошкендей Шаң-тарааны арбайы Маадыр-оолду дунда дулаас. Арыг-Бажиңда Дамба Оссур-оолду чинге-тарааны бажиң ут-байы, шүтү чыдып алган.

Тарааны кызыл-кыла-йыл турган өсүртүп арка-ла чүе-дир. Ону кезип, бастырып аары дыка-ла берге-дир. Комбайн чок, ирил чыдары ол-дур — деп, Оссур-оолдун хомудан ораны чеп. — Мен шүтү тоол-доман, ка каттыгар чымын болдум. Совхозтун тараачын комбайнер доозуптары бл-дөл, бир оолдан дуза надаларын диледим. Чедер-четпес чүүлдерин дээр, бир шамак-биле дузалаштын. Хүнезде «чүкчүтүңгаш», кезеж-дипте мүн-не кезип кирип-ти. Узаванга дүн дүшкөн. Эртениңде демги комбайнер Тогалыгже бузуң бунөө тараалыг халдып ажа берген болду — деп, Арысканда арат Кошкендей чөгөнип ордур.

Хөмүгү араттын өвөш-биңи тараачын дегерезин бастырып бөзирин орунуга, ынгчаар ажаалаарга дыка-ла атык чоуду. — Шаң чок, Хамык тараачын та каяа ордур чүе. Совхоз шаңы бо-ла иштинге — деп, Нинти-Хемге База-бог Оңдон алаң кылап өсөр. Тараачыда Виктор Нат-

Соудуван номчулгыга, Каз-Хем район чагырганын даргазы С. К. Долгар араттарыга МТС тургузул бөзүрүнө ажиок дузалашкан болду. Ону чок чугаала-нып, дедип-даа турар-дур. МТС дээрде бистия көдөз ажил-агыйга адылгатынын турган дуза надарынын ба-за бир хевирин шыканды.

Кижя-оол ЧӨРӨВӨ. «Шымың тускай корр. Улут-Хем район.

Бо катчымышкынын Ставрополь крайда калы ажаалдап турары үш будурулгелер бар. Новоалександровск дээр хоорайда «Кубань», «Новый мир» совхозта «Новоселицкое» бая «Надежда» деп будурулгелер ажаалдап турар. Бо будурулгелер боттарынын структуралары айы-биле алы-аңгы утланышкын-биле ажаалдап турар. Чыжаэ, «Кубань» джижик. Ылаа ногаа болгаш кат-чымис айман болба-лырадып турар. «Новоселицкое» — бо болза, кат-чымис конервалар кылар «Ред-ди» «Новый маяк» — шыл саваларын өсүртүүне элпне ышн хааркалар белеткеп турар. Бо ажилдарын холга алдыр, уштан-баштаар, алытыр тургузар, негелде алытыр харылажып кижялер ол край-ларда бар. Оларнын ажил-херекчи чоруну катчымышкынын уауртуктамын чедирерин кылды санай тунар. Олар болза «Кубань» бистия чымыс чеп-чүртүүвү Виктор Турьевин Бессонов биле Красновар крайда Валентин Болосовин Петров олардыр. Валентин Валентин Борисовин грузин шай айтырымын

гага дыка ажыктыг болуп келген. Оон ийди олар алды штежикте, кооператив болгаш 8 арат-биле холбалыг ажилдап кирипкен. Оларнын саны ам-даа немежер аллар. Катчымышкында кадарлар айтырымын шиттирээни база чедирерин, тыва болгаш орус амылдыг кижялер холу ажилдап турар. Ийн товаро-вед бар. Бирээни — Галина Кашкина, өскези — Светлана Иргит дээр. Кайзы-даа дуржудалыг. Кат-чымис ай-ман эки билер, шилер, пынарны көөр — ажилыга ды-ка харысалгалыг. Эске каарлар талазы-биле ажил-бас олар чегер.

Курларын калдыгы, чүү бөрүлү. Чүңгине директорунун бирги орадагызы Дамдин Кара-Салдын чугаала-биле алытыр, амыг бо рыноктуну калдыгы-биле үезинде бугу-ле чүе ажаалда үзкөн чылар апарган болгай. Ону кым-лаа берилер. Ынчаар арга-чөгөр камнап алыр сорулга-биле катчымышкынын кол-лективин эртек чызып Ставрополь болгаш Краснодар крайларда хетерин эде дерин, чартып алыр дээр моорган түчүк материалдары өсүртүп

Рынок болгаш аш-чөм

БОЛБААЗЫРАДЫР БУДУРУЛГЕЛЕР

эгездээр, чамдык ижин баш-тыг кижялар «Тыванын хамык ажиын Саян артыңче өсүртүп туруп берди, ам түрүндө дараарымын ол-дур дээр чиктекти шугаалазы үндүрүп база тургулады. А шындыкта болза, ол түдүк материалдарын бистер боттарымыз ажил-херекчи чоруну керээ бугулар 15 муң дөрбөчкөн метр чорудар турган, чүте 2.8 муң дөрбөчкөн метр чоруктурган. Ужур бийлиги, чан чинавас деп чүвөңиз уткамы ол-дур.

Бо чак катчымышкынын коллективинин мурунда бир кол сорулга бар. Ол болза, кезинде чурттакчыларын катчымышкы болгаш ногааан болбаазырадып кылган аш-чөм продуктулары-биле долу хемчээлди хандыраар-дыр. Бо талазы-биле ажил-херекчи олар багай эвес организастан алган. Харылаа чоруту экижип кел чылар. Оларнын ам бестия көдөзө 31 магазини бар. Салдыкжылар ажил-агый-ларын боон тура-даа, олар бараанырын Кызылда катчымышкынын базазыннан ая турар. Бо үезе ажил-агый-ларда аш-чөмөкчөк чок болган-индыл чамдык савдыгынын ажилдагылары оларга кайы хире хемчээлди бараан херекчи (бараанырын үр чытыр-кызыл-биле ая) катчымышкынын товароедтерине баш үндүр савдыгынын турар. Шаң ийди харылаа кайы-даа та-

оон адыр. А октябрь айын ийги чартындагы эгезел 100 тонна ажаалда эгезел бээр, улаштыр ортан 60 кире тонна хендир үзү экижер. Аяа неместир 60 кире тонна ажаалда болгаш сыва повидалыг экижер алыр көрдүргөн. А ноябрь айда 4 тонна чүүра тузар шай ол регионнардан келир. Шың-жадан аңгыда кат-чымис болгаш ногаа аймаандан по-видло биле компот кылар ажилдар соккавас. Эскээр чугаалаарга, миллион-миллион рубль түндүк бараанын ирак-та кады ажаалдар будурул-гелерин кээр-дир. Ындыг болганда, Кызыл хоорайда «Белек» болгаш республиканың ажил-агыйларында савдыгы-ларын дегүлүрлөр ногаа, кат-чымис болгаш өске-лаа аш-чөм продуктуларындан кылгалаан бараанын-биле долар, адал-ла дээрге шүтү курут турбас-тыр дээрин биж-дигир шыккалы.

Тываның аш-чөм болбаазырадып кылар улетпур будурулгелер катчымышкынын уауртуктамын моон сонгаар-даа ажил-агыйларынын уаур-тукчулары, республикада ком-плекти структуралыг кол-лективтер-биле сирый харыла-залыг ажилдарын ажилы-нын кол утланышкынын кыл-дыр көрүп турар.

Шангыр-оол ДОРЖУ.

КАНДЫГ ЛАНГЫЫ ХЕРЕГИЛ?

Боду хуузуңда лангымы-дыг (магазинин) болуру араттарга амыдыралдын не-гелдизи болу берген. Бот дугайты хуузуңда савдыгы араттарын деткир мен. Хо-ву-Аксында Тыва АССР-нин алдарлыг тудугчу Иргит Орукаевич Монге бо дуга-ында мынчаар чугаалап олурган:

— Бо суурларда араттар савдыг ажилды алган-дыр. Ажил-агый бараанырынын савдыг джир. Оларымча-дык көөрге, бо күрүңе са-дымын ол-ла аап-саап, ка-выронтарын савдыг олурар. Шоорлөе дыка аар. Чон шүтүлгү чүе савдыг албас-та үш танымал, бир салды-гы, бир апытка-ажыктың бар-дыр. Ынча ижиңе ша-лың база тейлээр болгай. Ындыг савдыгын аратка ажык чок. Бо кижя дедик, түрүлдөргө, боттарынын бу-дүргөни продуктунын са-дыг-сайгарга магазин ажит-кан болза, чогум чүе ол-ла болур чорду.

Коммунистич хооун сур-гаалдарын хосталган арат-тар калбаа-биле хуузуңда хөргөңгитерер болуп эгел-дэ, тыва чон рыноктун чакыттарынын тил турда, чү-гула чүе — савдыг-маг-зинин болуру. Кайл Марис-тин номналы: ашпа — ба-раан — ашпа? Араттарга ашпа херек, херекчиликтер-ге бараан херек. Араттар-нын барааныры: эят, сүт, алыч-чөп, тараа, ногаа, оон-ла өске.

Рыноктун үңгүл негел-лесине тараачын ажил-дар херек. Талаарга ала-леткиң кылаар, ийне чик а-рыктың барган, биле үп-те, кайы-лаа талага ажиын-тыг кылды савдыгынын болуру. Бо үш негелден са-дыг, савдыгы болза, арат-тар рыноктун эзелери апар.

Корода Оюн, Хову-Аксы суур.

Хоочуннар-аравыста

ХООЧУН ТУДУГЖУ

Нүш-ажылчы бүгү амыды-ралын тудууда эрттирген кижя бо хүнерде-лаа бистия-биле кады ажилдап чо-руур. Хөгүтү баштан Көк-оол Бузур-оолович Оюн дүң-теки Бүем алы чансар үезин. Де бистиң черде калгаарат-пас, кандык-ла-бир болуу чүвени хөмөрүн ордур кижя, Оюн намдар-төөгүтү база-ла солун.

Ол оң ийи хар чоокчу-лад турда, адамы Оюн Бу-зур-оол тыва аки турчы-лар-биле кады фронтуче айтканган. Өт-бүленин шору апарган огул оң эгезелде-ле авазыга дузалашкы, ка-ра чакында кады ажил-га өөнөгөн. Танды район-ун Шанган деп черге че-турган молхожа ол 1946

— Силерин-биле кады ам-даа үш чик ажилдаш, оон соонда мынчанга мен аан, оолдар — деп, баш-тактарың кижя.

Херек кырында ол пен-сиялаан, чыл ашкан болду ийи.

Даваалан ОНДАР. Кызыл хоорай.

Башкымың өөңү ээзи Алай-оол Кыргыс школаның ажил-агый эргелекчизи болбу-шаан, өөреникчиңерге чүрүл-ганын хуулаанын чакыттар-нын өөредип, азын-бүрү уту-галарын шыбып, тургузу-поңун иштинин чогадымчы ажил-ажинге хуш буру дуза-лажып келген.

Кара-кыс Сатовна ийн оол-дин, бир кыстың буняңыг не-зи, мези аңгыттың кыргы-жавам. Ажы-тедүрүн этем-бинилгид, чоңуга төлөстүг бараан бооп чорутуруга не-чин кыргың улуг-хуузу улут. Ол ам 60 харлаар, мында-лаа дык мергежинден ам-ла харылаан, караа кө-өрүң, холу тудуругу кээр.

Улан кыс улааның ораан-ныс деп үлөгөң чугааны бу-лут багытка чорутуу не, уран-шывоо мастер.

Екатерина СААЯ. Улут-Хем район.

ШЫН

Бистия Тывада чымистиг унуштерин каттары өс-пейн турар. Ынчангаш оларын бистер Россиянын Иракын районларында өсүртүп ап, аш-чөмөкчө немей ажилдап келген бис. Рыноктун азы-бүрү не-гелдеси армизардын келген үезе кабинет иштинге олдуруп алгаш кадык-лаа аш-чөм аймаан тыптынын амыр берге апарган. Олуттай болгаш маажым чорук амыг үезе бистия активисти хеклербөт, хырчымыс тооттуруп шыдаас. Ам чүге ажил-херекчи бугу-биле ажаалаар, үрүлгү-ле илдерин, хөдөдир аллар. Оон башка, хөржөк ийи. Тыва улустун «Кыры шемчээрге, хырын толар» джигире Ишкан, шынал-ла, хай-хөй ажил-херекчи, тывыгыр-сагыгыр кижялер ам олут орбастай, амыдыралга ажыктыг харылаа тургузуп алыры-биле черин Мраан бестия иракчымыс болу берген. Оң бир чөккө бо-дур. Республиканы чурт-тамы чоңун ногаа кат-чымис болгаш өске-лаа эш-чөм продуктулары-биле немей хандырап сорулга-биле Тываның аш-чөм белеткээр Улетпур будурулге катчымышкынын организастан тургузуп эгезелден бээр ам барык-ла ийн чик ажа берген. Дем үстүнде чуга-алаан мен: бистия республиканын девискээринде кат-чымистиг унуштер үнөйиң турар деп. А ногаа барын бар, мында-лаа ону болбаазырадып кылар буду-рулге мылаа чок, ону тургузуп алдыр дугайын казы-лаа дарга болдыгын чорам. Ынчангаш ол каттары болгаш ногаа аймаан болбаазырадып кылар боттуг сорулгазы ол чак катчымышкы салып турар. Чүү катчымышкынын ол оң структуралыг каныгыл, кайы каныг-каныг будурулгелер-биле харыла-ламы, оон чоңун аш-чөм продуктулары-биле немей танымал сорулгазы канчаар боттанып туромы дээр чиктектен айтырыларын номчулгугага таймалырлап чедирер сорулга-биле ол катчымышкыга барып, оон чамдык уауртукчулары-биле чугаалаштың.

Катчымышкынын чипте-ме директору В. Г. Вальков, оон орадакчылары Д. Б. Кара-Сал болгаш И. Г. Лаври-неко амыг бо рынок үезинде байлаам-биле дүшүрүп ажилдаар, чонга аш-чөмөкчө немелде продуктуларын ты-вар, чымистиг унуштерин болбаазырадып кылар тала-зы-биле каныг боттуг хем-челерин катчымышкынын коллективинде чорудуп тура-рып, ону республика иштинге долу-биле ажилдары-биле чүпү-кылаа экил дээрин бир-де бир чөккө, тө каал бер-генер. Ийет, чүгеа мындаг, ажиң азымыг болган чүе. Кандык-даа коллективтин бугу кырылга тургузуп, бадырын мындамын алдыр дыка берге. Ынчангаш бо рынок үезинде суг аян. Баштай-ла: «Кайым, чүүең эгезелдир, аш-чөмөкчө черинин, машина-техниканы канчал тыптыңар?» дээр чиктекти айтырылар ала-чайгаар тургузууну келир. А эне-ле кол чүе — будурул-ганы харылаала болгай. Ону кымың-биле эгезелдир, утла-нышкыны каныг болуру дээр-ле чоруп каар. Ынчаар-да бо катчымышкынын тур-гузуарына республиканың Кө-дөз ажил-агый министрство-вунуң коллективин деткиме, дузаны көрүскен. Оларын кирип келген савдыг Чаяз-дектиң. Түңсөдө мындаг болган: Ставрополь болгаш Краснодар крайларга кады ажаалдап будурулгелерин тур-гузаар. Эгезелдир төнүзүңе чедирер аллар. Шаң мынчаар ол крайларга ногаа болгаш кат-чымис болбаазырадып кы-пын биче будурулгелер тур-густунган. Баштайгы үезеде ол келген аш-чөм бараан-нарын кагалатаар, шыгжаар чөм тыптайн элден бергелээ-ниңерге тараажы берген. Олар үезинде «Рассвет» совхозтун складтарын, Кы-зыл районун холушка ба-

рааннар садымын базазын, ам кези Кызылда техниктиг хандырылга станциянын базазын ажиллап турар. Ынчаар-ла базаалар кезип, «контраст» чораша, докта-лам «туртар» өргөсиг «өг-дүг» болганы ол. Катчы-мышкынын уауртуктамын-даа, коллектив кижячыны-лаа ам амырам: доктама-лаа ажаалаар конторалыг, эш-чайгаар продуктулары шыгжаар оон продуктулары шыгжаар складтарын, машина-техника складтарын, машина-техника складтарын, бодурулге бээр. Кол чүүлдер ол-дур. А Абакан бетинде боттарынын тускай базазы база бар. Но-гаа болгаш кат-чымистен болбаазырадып кылган аш-чөмү барааныр үстүнде ала-амы черлерден орта кээр, оортан бээр Кызылче өсүртүп ап турар. Орта боттарынын «ИИЛ-130» дээр машиназын, Минусинск АТБ-иниң улут чүкү өсүртүр рефрижератор-ларын дугурулга бугулар ажилдап келгенер. Оларын хоорайда «Белек» дээр мага-зини бар. Оне барааныры ийн «Москва», а районнарже ийн автосандыг чедирер турар. Чогум чүе мындаг барааны-ры ол: Ол болза компоттар, джампер, повидалор, чуку-тан суксунар, курдамын каан чымистер, ногааан кыл-ган конервалар, соктар, чү-үра тудар шай-дыр.

ХУНДУЛУГ КИЖИ

Даштында көөрге топту-томааның, улуду-биче кижя-лерин хундул чоруп ула-гады берген ажиын Ба-рамын-Хемчин районуну Кы-зыл-Мажаалын суурунда бол-гаш Ак-Довуран хоорайда тапмыс, билбес ижин чок деп чугаалап болур. Ол болза Алдын-оол Аймыр-оолович Сарылар-дыр. Бистия чөпө он улуг назымг ижинчерин бирээзи база ол. Алдын-оол Аймыр-ооло-вич ам 84 харлап чоңуур. Мен бодум база-ла «өгй берген мен, харым 72. Бо назымг ижинде хөңүл көрүп келин, кады ажилдап өскөн иш-өөрүмдүн эгезелди, хөй-ле ижинчерин көңүл өс-түк. Ам болза чорочумга, бистия бо хундулгү анымыс өскөндөр чөпө озатат, өңкү бугуңду ийиң.

Алдын-оол Аймыр-ооло-вич бо бугу улут казы-нында кайы хире кызыман ажилдап келген ижин көңүл эки билер мен. Оон улут назымгын дугурунда өрт-мен төөгүзү маана ноттар-бай, чамдык чиктерден көрүзүп көрөй. Сарылар-дыр бооп келген, хын ээзи анык назымгын чыдадынында Эминия, Нарынын, Бай-Сөөттүн, Хараалдын ал-дын ургайларында ажил-дап турган. Бөдүн ажил-дан алың эгезел, профези, ил организаанын апаргаан, кады ажилдап келген эш-чөмөкчө хундулаан келген. Ол дугайын он күш-ажыл деп-терин херечитип турар.

1952 чылдан эгезел Ак-Довурантун тудуларында ажилдап кирген, ол-ла че-ринин пенсиядан үңгөн. Чү-чүңа хундулгелер ажиын-ты-лаа алаа ордур эвес — тө одалатын чок бажын-

1952 чылдан эгезел Ак-Довурантун тудуларында ажилдап кирген, ол-ла че-ринин пенсиядан үңгөн. Чү-чүңа хундулгелер ажиын-ты-лаа алаа ордур эвес — тө одалатын чок бажын-

1952 чылдан эгезел Ак-Довурантун тудуларында ажилдап кирген, ол-ла че-ринин пенсиядан үңгөн. Чү-чүңа хундулгелер ажиын-ты-лаа алаа ордур эвес — тө одалатын чок бажын-

Кара-кыс Сатовна амазы Эзер-Чазар иренин ус-шөвөр, ажилга мынакымын, кылган чүвөңизге чүрөңтин дөкөп алган. Ол амазы деп, чүвө чөңүн каныг мичитат, кылаар чөвөңизинде эг-дээш, ону аш-чөмөкчө кыр

Кара-кыс Сатовна амазы Эзер-Чазар иренин ус-шөвөр, ажилга мынакымын, кылган чүвөңизге чүрөңтин дөкөп алган. Ол амазы деп, чүвө чөңүн каныг мичитат, кылаар чөвөңизинде эг-дээш, ону аш-чөмөкчө кыр

Кара-кыс Сатовна ийн оол-дин, бир кыстың буняңыг не-зи, мези аңгыттың кыргы-жавам. Ажы-тедүрүн этем-бинилгид, чоңуга төлөстүг бараан бооп чорутуруга не-чин кыргың улуг-хуузу улут. Ол ам 60 харлаар, мында-лаа дык мергежинден ам-ла харылаан, караа кө-өрүң, холу тудуругу кээр.

ШЫН ПРОГРАММА

ПОНЕДЕЛЬНИК

ОКТАБРЬ 18 БИРГИ ПРОГРАММА «ОСТАНКИНО» канал 15.00 Медээлер. 15.20

Дамчылдыктар программасы. 15.25 Телевикт. 16.10 Музыкалык келер үези. 16.40 таланттар болгаш мөгөйкчилер. 17.20 Сылдыстар шагы. 18.00 Медээлер. 18.20, 21.20, 00.20 Дамчылдыктар программасы.

ВТОРНИК

ОКТАБРЬ 19 БИРГИ ПРОГРАММА «ОСТАНКИНО» канал

5.55, 9.00, 15.20, 18.20, 21.20 Дамчылдыктар программасы. 6.00 Медээлер. 6.35 Эртенги гимнастика. 6.45 Эртен. 9.05 Фирма магалдылап тур. 9.20 «Доинь-Солька». 9.40 «Анаа-ла Мария дээр». Уран-чечен фильм.

10.30 Мовсар Миндаева ырлар. 11.15 «Амьдыралды аар-саар чүдүлери». Уран-чечен телесериал. 20-ги сериясы. 21.55 Спортчу үези. 22.10 Брей-ринг. 23.00 «Серпантин». 00.00 Медээлер. 00.25 Монтаж. 01.25 Шылдз аар көргүзөр эфир. 01.40 Боман. 02.00 Видео-асс. 02.15—02.35 ТВ-Х.

СРЕДА

ОКТАБРЬ 20 БИРГИ ПРОГРАММА «ОСТАНКИНО» канал

5.55, 9.00, 15.20, 18.20, 21.20, 00.20 Дамчылдыктар программасы. 6.00 Медээлер. 6.35 Эртенги гимнастика. 6.45 Эртен. 9.05 Фирма магалдылап тур. 9.20 «Сааспан». 9.40 «Анаа-ла Мария дээр». Уран-чечен фильм. 10.30 Салдыкшыгышын көргүзүр. 11.00 Кижи болгаш хоолтуу. 11.30 Кир. диняна 11.50 Пресс-экспресс. 12.00 Медээ-

лер. 12.20 «Човуялыгышын дөвүтүүчү». Уран-чечен фильм. 12-ги сериясы. 13.35 «Анаа Фиринития оруктары». Уран-чечен фильм. 1-ги сериясы. 15.00 Медээлер. 15.25 Телевикт. 16.10 «Блокнот». 16.15 «Тедди Ракспиния ужураалдыгы». Мультифильм. 16.40 «Анаашынын дугайында чугаалар». Барымдаалык фильм. 17.00 «Янтария—93». 17.20 Клуб—700. 17.50 Техподом. 18.00 Медээлер. 18.25 «Мир». «Мен-до мен, экинчи». 18.50 Документалдык болгаш салым-хуулар. 19.05 «Анаа-ла Мария дээр». Уран-чечен фильм. 20.00 «Кремль-

ЧЕТВЕРГ

ОКТАБРЬ 21 БИРГИ ПРОГРАММА «ОСТАНКИНО» канал

5.55, 9.00, 15.20, 21.20, 00.20 Дамчылдыктар программасы. 6.00 Медээлер. 6.35 Эртенги гимнастика. 6.45 Эртен. 9.05 Фирма магалдылап тур. 9.20 «Анаа-ла Мария дээр». Уран-чечен фильм. 10.10 Футбол. Европа чемпиондарынын кубугу—дээр маргылаа. 2-ги тайм. 11.05 «Он алды хар-

лыктарга чедир болгаш оон-лаа ору назымлаагы». 11.50 Пресс-экспресс. 12.00 Медээлер. 12.20 «Човуялыгышын дөвүтүүчү». Уран-чечен фильм. 13-ку сериясы. 13.35 «Анаа Фиринития оруктары». Уран-чечен телесериал. 2-ги сериясы. 14.50 Мультифильм. 15.00 Медээлер. 15.25 Телевикт. 16.10 Алам Смиттик акша-чөгөнчү. 16.40 «Блокнот». 16.45 «Тедди Ракспиния ужураалдыгы». Мультифильм. 17.10 Джем. 17.40 «Он алды хар-лыктарга чедир болгаш оон-лаа ору назымлаагы». Чапсарда (18.00) — Медээлер, дамчылдыктар программа-

ПЯТНИЦА

ОКТАБРЬ 22 БИРГИ ПРОГРАММА «ОСТАНКИНО» канал

5.55, 9.00, 15.20, 21.20, 00.20, 02.10 Дамчылдыктар программасы. 6.00 Медээлер. 6.35 Эртенги гимнастика. 6.45 Эртен. 9.05 Фирма магалдылап тур. 9.20 «Паштанын адды». Мультифильм. 9.25 «Мно, мэн Мюм». Уран-чечен фильм. 11.20 Джем. 11.50 Пресс-

экспресс. 12.00 Медээлер. 12.20 Аян-чорукчулар клубу. 13.10 «Соок чук». Телевикт. 14.00 «Татьяна Шмыга. Автопортрет». 15.00 Медээлер. 15.25 Бридж. 15.50 Бизнес-класс. 16.05 «Мно, мэн Мюм». Уран-чечен фильм. 18.00 Медээлер. 18.20 «Чангыс салтын чекеттери». Россияда кыргыз буржуазия-чүдүлге колдонууларынын кызы ажалда кылганынын дугайында. 18.40 Кижи болгаш хоолтуу. 19.15 «Вагон-03». 19.45 Хуугаазынар шөлү. 20.40 Тамчытыг

СУББОТА

ОКТАБРЬ 23 БИРГИ ПРОГРАММА «ОСТАНКИНО» канал

6.45, 15.20, 21.20 Дамчылдыктар программасы. 6.50 Эртенги гимнастика. 7.00 Пресс-экспресс. 7.10 Акжыгыр кишини суббота эртен. 7.55 Медээлер. 8.30 Спортшанс. 9.00 «Марафон—15». «Джунглинин кыгызын» көргүзүр. 9.30 «Мир». 10.55

«Медияна сөзө». 11.25 «Серпидия бичи түрээси». Уран-чечен барымдаалык фильмдин баштайгы көргүзүрү. 3-ку фильм. 12.25 «Эрге-чугарга» кижилери. 12.40 «Чогаалдычы сорук оюурган чалдык». 13.10 «Артисттер болгаш салым-хуулар». «Ожук Дои». 2-ги сериясы. 15.00 Медээлер. 15.25 «Кичи экинчи эге билгилер». 15.35 «Пепси — Узун Ук». Уран-чечен фильм. 6-гы сериясы. 15.05 Акша болгаш политика. 16.30 «Ультраси». 17.10

ВОСКРЕСЕНЬЕ

ОКТАБРЬ 24 БИРГИ ПРОГРАММА «ОСТАНКИНО» канал

6.40, 15.15, 19.15, 22.45, 00.15 Дамчылдыктар программасы. 6.45 Эртенги гимнастика. 7.55 Медээлер. 8.30 Авто-шоу. 9.00 «Теп». 9.30 Эртен эрте. 10.00 Амьдылында дегерези бажында. 10.30 «Спортлото»

тиражы. 10.45 Эртенги сылдыс. 11.35 Полгон. 12.05 «Пи» демекчи эзуулар. 12.50 Марафон—15. 13.30 Экология программасы. 14.00 Силере француз кучка. 14.10 «Кустону команданынын сын суг аадаан аян-чоругу». Барымдаалык фильм. 15.00 Медээлер. 15.20 «Чаш назымнын хөгүлү чүртүндү». Мультифильм. 15.40 Аян-чорукчулар клубу. 16.30 Устыштын дийги жыкы. 16.35 Мультифильмдерин баштайгы көргүзүр: «Каспер болгаш оон өнүктүрүр».

КИНО

ОКТАБРЬ 16-ДА «НАЙРАЛ»: «Бажы кы- Кызыл хоорай Красноармейская. 100 Индекс 667000

«Шулбустар хайган ёуулг ачылар». 17.25 «Панорама». 18.05 «Променал Марьянскде». 19.00 Медээлер. 19.20 Дорт эфирде диалог. 20.05 «КВН—93». ХКД-нин болгаш АКШ-тин команданынын аразына эш хуу журажылга. 22.00 Медээлер. 22.50 Шажын-чүдүлге программасы. 00.00 Медээлер. 00.20 Шылдыра талазы-биле делегейин бири чери дээр маргылаа. 00.35 «Дунеси хандыгы». «Телестар» оюн. 01.10—02.35 «Коулдз бажысы». Уран-чечен фильм. 12.15 Мульти-пульти.

(Октябрь 18-тен 24-ке чедир)

18.20 Музограф. 18.45 Футбол. 19.15 Документалдык болгаш салым-хуулар. 19.25 Неделянык чашыгы. 19.55 МХАТ школа-студия: дун, бөгүн, эртен. 20.40 Тамчытыг удулар. чаштар! 21.00 Медээлер. 21.25 «Амьдыралды аар-саар чүдүлери». Уран-чечен телесериал. 20-ги сериясы. 21.55 Спортчу үези. 22.10 Брей-ринг. 23.00 «Серпантин». 00.00 Медээлер. 00.25 Монтаж. 01.25 Шылдз аар көргүзөр эфир. 01.40 Боман. 02.00 Видео-асс. 02.15—02.35 ТВ-Х.

ИНГИ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 17.00 Россияда бизнес. 17.30 Язы-бүрү медээлер. 17.55 «Куч умар бедиктен Испанияны көргө». Барымдаалык фильм. 6-гы фильм. «ТЫВА» канал 18.15 «Ала-шокар». 18.35 «Факт». 18.55 «Ойна, хоорайжыгыш». «Кызыл чекеттен». Кызылдык школа-интернадынын урууларынын ойнаарантар пиниз. 19.25 Шылдз аар көргүзөр эфир. 01.40 Боман. 02.00 Видео-асс. 02.15—02.35 ТВ-Х.

«Бир-93» Чапсарда (00.00) — Медээлер. 01.05—01.15 Пресс-экспресс. ИНГИ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 8.00 Медээлер. 8.20 Автомиг. 8.25 Негеттиния тур... негеттиния тур... 8.30 Акжыгыр кижилерин үези. 9.00—9.55 Чөптү чорукту үези. 12.10 Уран-чечен фильм. 13.40 Тараачынар айтырыгы. 14.05 «Школа назымнын урууларга ойнаар». Уран-чечен фильм. 15.30 Мульти-пульти. «Чоно». 17.10 Орус виза.

«Санта-Барбара». Уран-чечен фильм. 232-ги сериясы. 21.15 Россиянын телестары. «Уймонун хунун хроникасы». 21.55 Делегейин ачы-дуа чедирителген телеакциясы. 23.10 Чырдыкшыгышын үре-түнели. 00.00 Медээлер. 00.20 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.25—01.25 Е. Евтушенковун чогаалдыкты кежээси. УШКУ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 18.50 Шыргай джунгли. 19.50 Спортчу карусель. 19.55—20.00 Реклама.

негеттиния тур... 8.30 Акжыгыр кижилерин үези. 9.00 Эртенги концерт. 9.15 Християн шажын-чүдүлге программасы. 9.25 Мульти-пульти. «Космосту тызызы». 9.55 «Метрополи». 10.25 Чырдыкшыгышын үре-түнели. 11.10 «Ностальжи» — бүгү салталдарнын музыкасы. 11.40 «Санта-Барбара». Уран-чечен телесериал. 232-ги сериясы. 12.30 Чергелештирме Октарга. 13.15 Тараачынар айтырыгы. 13.40 «Кызыл дун». Уран-чечен фильм. 15.05 «Биркыч Чөпү чүз». 15.50 Акжыгыр кижилер. 16.03 «Арт-зола». 16.35 Биз-

«Санта-Барбара». Уран-чечен фильм. 232-ги сериясы. 21.15 Россиянын телестары. «Уймонун хунун хроникасы». 21.55 Делегейин ачы-дуа чедирителген телеакциясы. 23.10 Чырдыкшыгышын үре-түнели. 00.00 Медээлер. 00.20 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.30—01.20 Футбол. УЕФА-нын кубугу дээр маргылаа. 00.00 Медээлер. 00.20 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.30—01.20 Футбол. УШКУ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 18.50 Шыргай джунгли. 19.50 Спортчу карусель. 19.55—20.00 Реклама.

негеттиния тур... 8.30 Акжыгыр кижилерин үези. 9.00 Эртенги концерт. 9.15 Християн шажын-чүдүлге программасы. 9.25 Мульти-пульти. «Космосту тызызы». 9.55 «Метрополи». 10.25 Чырдыкшыгышын үре-түнели. 11.10 «Ностальжи» — бүгү салталдарнын музыкасы. 11.40 «Санта-Барбара». Уран-чечен телесериал. 232-ги сериясы. 12.30 Чергелештирме Октарга. 13.15 Тараачынар айтырыгы. 13.40 «Кызыл дун». Уран-чечен фильм. 15.05 «Биркыч Чөпү чүз». 15.50 Акжыгыр кижилер. 16.03 «Арт-зола». 16.35 Биз-

«Санта-Барбара». Уран-чечен фильм. 232-ги сериясы. 21.15 Россиянын телестары. «Уймонун хунун хроникасы». 21.55 Делегейин ачы-дуа чедирителген телеакциясы. 23.10 Чырдыкшыгышын үре-түнели. 00.00 Медээлер. 00.20 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.30—01.20 Футбол. УЕФА-нын кубугу дээр маргылаа. 00.00 Медээлер. 00.20 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.30—01.20 Футбол. УШКУ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 18.50 Шыргай джунгли. 19.50 Спортчу карусель. 19.55—20.00 Реклама.

негеттиния тур... 8.30 Акжыгыр кижилерин үези. 9.00 Эртенги концерт. 9.15 Християн шажын-чүдүлге программасы. 9.25 Мульти-пульти. «Космосту тызызы». 9.55 «Метрополи». 10.25 Чырдыкшыгышын үре-түнели. 11.10 «Ностальжи» — бүгү салталдарнын музыкасы. 11.40 «Санта-Барбара». Уран-чечен телесериал. 232-ги сериясы. 12.30 Чергелештирме Октарга. 13.15 Тараачынар айтырыгы. 13.40 «Кызыл дун». Уран-чечен фильм. 15.05 «Биркыч Чөпү чүз». 15.50 Акжыгыр кижилер. 16.03 «Арт-зола». 16.35 Биз-

«Санта-Барбара». Уран-чечен фильм. 232-ги сериясы. 21.15 Россиянын телестары. «Уймонун хунун хроникасы». 21.55 Делегейин ачы-дуа чедирителген телеакциясы. 23.10 Чырдыкшыгышын үре-түнели. 00.00 Медээлер. 00.20 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.30—01.20 Футбол. УЕФА-нын кубугу дээр маргылаа. 00.00 Медээлер. 00.20 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.30—01.20 Футбол. УШКУ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 18.50 Шыргай джунгли. 19.50 Спортчу карусель. 19.55—20.00 Реклама.

негеттиния тур... 8.30 Акжыгыр кижилерин үези. 9.00 Эртенги концерт. 9.15 Християн шажын-чүдүлге программасы. 9.25 Мульти-пульти. «Космосту тызызы». 9.55 «Метрополи». 10.25 Чырдыкшыгышын үре-түнели. 11.10 «Ностальжи» — бүгү салталдарнын музыкасы. 11.40 «Санта-Барбара». Уран-чечен телесериал. 232-ги сериясы. 12.30 Чергелештирме Октарга. 13.15 Тараачынар айтырыгы. 13.40 «Кызыл дун». Уран-чечен фильм. 15.05 «Биркыч Чөпү чүз». 15.50 Акжыгыр кижилер. 16.03 «Арт-зола». 16.35 Биз-

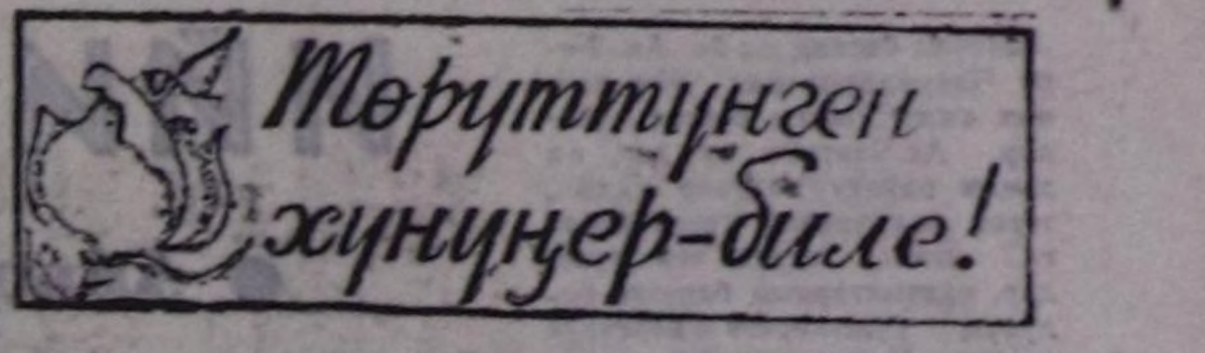
«Санта-Барбара». Уран-чечен фильм. 232-ги сериясы. 21.15 Россиянын телестары. «Уймонун хунун хроникасы». 21.55 Делегейин ачы-дуа чедирителген телеакциясы. 23.10 Чырдыкшыгышын үре-түнели. 00.00 Медээлер. 00.20 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.30—01.20 Футбол. УЕФА-нын кубугу дээр маргылаа. 00.00 Медээлер. 00.20 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.30—01.20 Футбол. УШКУ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 18.50 Шыргай джунгли. 19.50 Спортчу карусель. 19.55—20.00 Реклама.

негеттиния тур... 8.30 Акжыгыр кижилерин үези. 9.00 Эртенги концерт. 9.15 Християн шажын-чүдүлге программасы. 9.25 Мульти-пульти. «Космосту тызызы». 9.55 «Метрополи». 10.25 Чырдыкшыгышын үре-түнели. 11.10 «Ностальжи» — бүгү салталдарнын музыкасы. 11.40 «Санта-Барбара». Уран-чечен телесериал. 232-ги сериясы. 12.30 Чергелештирме Октарга. 13.15 Тараачынар айтырыгы. 13.40 «Кызыл дун». Уран-чечен фильм. 15.05 «Биркыч Чөпү чүз». 15.50 Акжыгыр кижилер. 16.03 «Арт-зола». 16.35 Биз-

«Санта-Барбара». Уран-чечен фильм. 232-ги сериясы. 21.15 Россиянын телестары. «Уймонун хунун хроникасы». 21.55 Делегейин ачы-дуа чедирителген телеакциясы. 23.10 Чырдыкшыгышын үре-түнели. 00.00 Медээлер. 00.20 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.30—01.20 Футбол. УЕФА-нын кубугу дээр маргылаа. 00.00 Медээлер. 00.20 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.30—01.20 Футбол. УШКУ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 18.50 Шыргай джунгли. 19.50 Спортчу карусель. 19.55—20.00 Реклама.

негеттиния тур... 8.30 Акжыгыр кижилерин үези. 9.00 Эртенги концерт. 9.15 Християн шажын-чүдүлге программасы. 9.25 Мульти-пульти. «Космосту тызызы». 9.55 «Метрополи». 10.25 Чырдыкшыгышын үре-түнели. 11.10 «Ностальжи» — бүгү салталдарнын музыкасы. 11.40 «Санта-Барбара». Уран-чечен телесериал. 232-ги сериясы. 12.30 Чергелештирме Октарга. 13.15 Тараачынар айтырыгы. 13.40 «Кызыл дун». Уран-чечен фильм. 15.05 «Биркыч Чөпү чүз». 15.50 Акжыгыр кижилер. 16.03 «Арт-зола». 16.35 Биз-

«Санта-Барбара». Уран-чечен фильм. 232-ги сериясы. 21.15 Россиянын телестары. «Уймонун хунун хроникасы». 21.55 Делегейин ачы-дуа чедирителген телеакциясы. 23.10 Чырдыкшыгышын үре-түнели. 00.00 Медээлер. 00.20 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.30—01.20 Футбол. УЕФА-нын кубугу дээр маргылаа. 00.00 Медээлер. 00.20 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.30—01.20 Футбол. УШКУ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 18.50 Шыргай джунгли. 19.50 Спортчу карусель. 19.55—20.00 Реклама.

Бистия дунмавыс, угбавыс Чечек Хунаевна МОНГУШ бо хунуңер 50 харлап турар. Ол хей урууларын не, «Алда-Маддыр» совок тургустунганнан эгелзэн, бо хунуңер чедир поварлап, чоңунга бунянык чагай ачы-дуазын көргүзүп, ажыл-ижни баралгадып келген. Улут угбавы, акылары болгаш дунмаары оон төрүттүнгөн хунун таварыштар Чечек Хунаевнага, оон өг-бүлезинге кан дег калдыкшылы болгаш аас-кежикти чүрестеринис ханымнан кузел тур бис. Улут угбавы Дуада ООРЖАК.

Улут-Хем район чыгаргазынын даргазы Карим Тасович КУУЛАР бөгүн 50 харлаар. Даргавыстын амыр зөөс ажыл-ижинге чедикшиктерин кузел, районун экономикалык болгаш социал хөгжүдүүдизинге моон-даа сонгаар чедикчелик ажалдаарына ханы бүүрелдизин илердип, калдыкшылы кузелдизин.

Берге болгаш нарын үеде чоңуу уауртун, эртем-билини, энергия-чүтүктүн улут-хемчилерге өргөн даргавыстын оруу ак, чоңуу бедик, соруу күштүг-ле болуң!

Чоңунга бараан болуру-биле эмчиңиз эң-не берге харын салгалык эртемни ол ишин, чедип алган, кезер эмчилеп, кол эмчилеп эзген хей чылдар ажаллаан. Оон бунянык херезинге үре-түнелик ажаллаанын толгаары херечик. Тыва Республиканын алдарлыг эмчиңиз деп хундулут атты акала тымакшы болуң. Карим Тасовичини юбилейини хунуңиз оюу ошалап демделеп тур бис. Чүге дээрге үзелгил байлак — кижини калын камгаларга чүге бунянык үлө кайда бар боор. Алазын, авазын (Дарыйма Бай-Кареевна Куулар—дээр эртемни алтека ажалдаакчы) бунянык херези кызы, куудези база салгап алган.

Бистия куудезис, бажавыс, чөстөвис ажил-ижин, тымакшы, байлак сеткилдип, дузаарга киж. Дескел чок үч оодуң салгыч чоңунгар, инак кырган-чачы. Эртем Карим Тасович, бо байралап хунуңиз сенез чагай калдыкшылы, өөрүштүңү, аас-кежикти, чедикшиктерин сеткилвис ханымнан кузел, йөрөп турар улус-тур бис. Катааттар, кат-нелери, бажалары, чуржаттары.

Чарлалдар бюрозу

Арага ишпес чоруктуң болгаш калдыкшылың республика чөвүлө бо чылдын октябрь 30-де, 31-де болгаш ноябрь 1-де Кызыл хоорайга, ноябрь 2-де, 3-те болгаш 4-те Чадаана хоорайга алкогольмден болгаш таакпылашкындан аарыг кижилерни эмнээрин организастап эрттирер.

Эмнээшкенин психиатр-эмчи, А. Р. Довженко аттыг Фондунун президентин Олег Васильевич Новиков болгаш Арага ишпес чорук болгаш калдыкшылың Делегей Лигазынын килдиз эргелекчи Эдуард Петрович Кичаев олар чорудар.

Эмнээшкенин дээштин чедип алары-биле таакпылаш эмнелерин куузон кижилер эмнээринге чедир 3 хонуктуң иштинде таакпылаш болза эки. Алкоголизмден эмнелерде — эзырт суксуунарны 2 неделя иштинде ишпес ужурулур.

Эмнээшкенин бижидип турар черини адреси: Кызыл хоорай, Тыва эки турачылар кудумчузу, 29, кабинет 12, хунун-не эртенгини 9 шактан эгелээр. Бижидиле октябрь 12-де өгелзэн. Телефон № 3-47-73 болгаш 6-17-59.

Тыва Республиканың А. С. Пушкин аттыг национал библиотеканы боудун хунуңер 1993 чылдын октябрь 18-тен 22-ге чедир Кызыл хоорайга эрттирер чарлап тур.

ХУННЕРНИН ПРОГРАММАЗЫ ОКТАБРЬ 18-ТЕ Ховар номнар фондунундан көрүлдө-делгелге ОКТАБРЬ 19-ТА Карүлдө-делгелге — компьютерлер делегейинде ОКТАБРЬ 20-ДЕ Номчукчулар-биле ужуражылга: «Эрги болгаш чаа өнүктөр» Конференц-зал. 14.00 шакта ОКТАБРЬ 21-ДЕ «Ном болгаш номчукчу». Номчукчуна бенефиси. Көзү ажал-агы кылган. 11.00 шакта. Камерил хөгжүмүчү кежээни. Уран чүл чогаалдын килдиз, 14.00 шакта. Библиотека хунуңеринге кижирчиңе бүгү номчукчуларын чаладыс.

Автор уксаалыг 100 өнүкүчү чаа ГАЗ-53 автомашинага орнап тур мн. Самагалдайга телефон № 21-2-09.

АВТОМОБИЛЬДЕР САДЫП ТУРАП МИНУСИНСКИНИ «АТАП» АКЦИОНЕР НИТИЛЕДИ Горькийини автомобиль заводунун Красноярск крайини муруну кезинде тускы төлөөкчүни Минусинск хоорайда склалтан дараазинда автомобильдерни садип турар:

1. Автомобильдер: ГАЗ-3307 (бортуг), ГАЗ-33073 (чүк-такси), ГАЗ-4301 (алды цилиндрлиг дизель), ГАЗ-6611 (чүк-такси, шымыг чок), ГАЗ-3507 (самосвал). 2. Моторлар: М-412 (бирги четчезиңкиңин бүрү кезектеп-биле) өртэ — 950 муң рубль. Төлөвр хеври калдык-лаа болуң. Айтырар адреси: «АТАП» акционер нитилел: Кызылдан бар чорурга, Минусинск хоорайга кинөө орук бетин талазында арга чанында, а/я 33, телефон 2-02-24.

Чед-Хөл районун Чал-Кежиг долу зөөс ортумак школазын 65 чыл оюнта уткуштун ачы-дуа марафону бо чылдын октябрь 30-де деп чүтүңчүл чарлап турган болгай. Бичала-лаа оргомнетке чугааламиз көгөненин түнелинде ук марафону октябрьн 31-де 11 шактан эгел чорударын шиптирээдин база катан чарлап тур бис. Бичанга школыны ачы-ангы чылдарда дооканарын, анда ажаллап чорзан башкыларын төрөөн школазында чылды келерин школазы ачы үеде өөренип турар өөрөкчүлөр, башкылар, ажылчынар база ол ишкан Чал-Кежиг суурнун чурттакчылары улду-биле илден тур. ОРГКОМИТЕТ.